

AHMED İLÂHÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİ

Cemâl KURNAZ*

XV.yy. şairlerinden olan Ahmed İlahî'nin hayatı ve şahsiyeti kesin olarak aydınlatılmış değildir. Aynı yüzyılda İlahî mahlasını kullanan biri Abdullah, diğeri Ahmed adında iki şeyh şair bulunmaktadır. Her ikisi de Nakşî ve Melâmî-meşrep olan bu şeyhlerin hayat safhaları büyük benzerlik göstermekte, bu sebeple, ikisinin birbirine karışan hayat ve şahsiyetlerinin ayırt edilmesinde güçlükler bulunmaktadır.¹ Son yıllarda Abdullah İlahî'nin hayatı ve eserleri büyük ölçüde açıklığa kavuşturuldu.² Bunun sonucunda, hâlâ cevap bekleyen sorular olmakla birlikte, Ahmed İlahî'nin hayatı ve eserleri de kısmen aydınlatılmış oldu.

Aslen Buharalı olan Ahmed İlahî, Fatih zamanında Bursa'ya gelerek yerleşmiş ve yine orada dünyadan göçmüştür. Fatih, onu İstanbul'a davet etmiş, Ayasofya Camii'nde vaazlarını dinlemiş ve bazı tasavvufî meseleleri sorarak sohbet etmiştir.³ İlahî'nin Nakşibendiliği kimden öğrendiği belli değildir. Vahdet-i vücud inancını benimsemiş, Halvetî ve Melâmî şeyhlerine de mülâzemet eylemiştir. Müritlerinden defterdar Derviş Efendi'nin kendisi için Çekirge semtinde yaptırdığı, Yoğurtlu Baba veya Şeyh İlahî adıyla anılan zaviyenin haziresine gömülmüştür. İlahîzâde diye tanınan erkek çocukları devam etmiştir. Oğlu İlahîzâde Şeyh Mehmed Efendi (ö.900/ 1494-95) babasından icazet almış ve aynı tekke de irşatta bulunmuştur. İlahîzâde Yakup Efendi (ö.999/ 1590-91), İlahîzâde Ali Çelebi (ö.1028/ 1618-19), ve İlahî-zâde Es-Seyyid Yusuf Efendi (ö.1086/ 1675-76) tanınmış âlimlerdendir.⁴

İlahî'lerin eserleri hakkında da anlaşmazlık vardır. Ertaylan, İlahî'nin 11 eserini zikrederse de, bunların hangi İlahî'ye ait olduğu pek belli değildir. Bunlar arasında yer alan ve Sadreddin-i Konevî'nin *Miftâbü'l-Gayb*'inin Farsça şerhi olan *Şerb alâ Miftâbi'l-Gayb*'in Ahmed İlahî'ye ait olduğu kesindir. İlahî bu şerhini, Fatih'in ricasıyla Edremit'te yazmıştır.⁵ (Ragıp Paşa Ktp. nr. 1720; Konya Eski Eserler Müzesi Ktp. M. 7. 24. 5601).

* Prof. Dr., Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

1 Ertaylan, s. 1-18.

2 Kara, "Molla İlahî", s. 365-392; Kara-Algar, s. 110-112; Kara, *Tarikatlar*, I, s. 144-178.

3 Kara, "Molla İlahî", s. 378-378; Kara-Algar, s. 111; Kara, *Tarikatlar*, s. 163, 165.

4 Kufralı, s. 131, 148.

5 Kufralı, s. 131; Kara, "Molla İlahî", s. 379, Kara, *Tarikatlar*, s. 165.

Ayasofya Camii kürsüsünde, ârif bir kişinin soruları ve aldığı cevaplardan oluşan *Risâle-i Es'ile ve Ecvibe* isimli eser Ahmed İlahî'ye aittir. Bu sorular 1469 yılında, Fatih ve bazı devlet adamlarının da hazır bulunduğu bir mecliste sorulmuştur. Eser, *Risâle-i Hızriyye, Makâlât-ı Molla İlahî* veya *Necâtü'l-Ervâh* adlarıyla da tanınmaktadır.⁶ Elimizde bazı nüshaları bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp. Mihrişah, nr. 195; İbrahim Ef. nr. 867; Topkapı Sarayı Ktp. nr. 17).

İsmail Hikmet Ertaylan tarafından faksimilesi yayınlanan Divan (Bursa Eski Eserler Ktp. Orhan Ktp. nr. 1223) da Ahmed İlahî'ye aittir.⁷ Bizim elimizdeki bir mecmuada yer alan şiirlerin başındaki "Şeyh Ahmed İlahî Fermâyed" başlığı,⁸ araştırmacıların kanaatlerini doğrulayacak şekilde, eldeki Divan'ın Ahmed İlahî'ye ait olduğunu göstermektedir.⁹ Aslı Bursa Orhan Kütüphanesi'nde bulunan divanın başı, sonu ve aralardaki bazı sayfaları eksiktir. İçinde yer alan şiirlerin büyük çoğunluğu Farsça yazılmıştır. Sonunda 24 tane de Türkçe şiir bulunmaktadır. Ancak, yaprak kopması sebebiyle, bunlardan ikisinde bazı beyitler kaybolmuştur (bk. III. ve IV. şiirler). Bizim bulduğumuz 12 şiirden 10'u Divan'da da bulunmaktadır. Divan'da yer alamayan iki şiirle birlikte (XXIV, XXV) Ahmed İlahî'ye ait Türkçe şiirlerin sayısı 26'ya ulaşmaktadır.

İlahî'nin Türkçe şiirlerinin çoğunluğu gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevi (XXIV. şiir) ve murabba şeklinde de birer şiiri bulunmaktadır. Klasik murabaların ilk bendi yaygın olarak *aaaa* şeklinde kafiyelenmekteyse de, *abab* kafiyesinde örneklerle de rastlanmaktadır.¹⁰ Gazeller arasında yer alan birinci şiirde, böyle bir murabba'dır: *abab cccb dddb...*

Bazı şiirlerde birbirine benzer kafiyelerin tekrar edildiği görülür:

XI. şiir: gülzâr-zâr-bâzâr-envâr-hâr-attâr-Cebbâr.

XIII. şiir: gülzâr-envâr-bâzâr-envâr-yâr-dildâr-esrâr-bisyâr.

XVII. şiir: yâre-kâre-Kirdgâre-intizâre-lâlezâre-âşikâre-pâre.

*

IV. şiir: gümân-râygân.

XIV. şiir: revân-nişân-nihân-kemân-cihân.

XXII. şiir: cânî-cânânı-Rahmânı-Hakkânî-dermânı-pinhânı-Rahmânı-pinhânı-cânı.

XXVI. şiir: hayrân-nâlân-hayrân-giryân-biryân-kan

II. şiir: merhabâ-esselâ-Rabbenâ-mübtelâ-Hudâ.

XV. şiir: fedâ-mübtelâ-safâ-vefâ-belâ-Mustafâ.

XVI. şiir: belâ-hevâ-Hudâ-fenâ-atâ-Kerbelâ.

XVIII. şiir: Hudâ-likâ-belâ-devâ-pây-atâ-cefâ-safâ-Kibriyâ-dilrübâ.

XXI. şiir: fenâ-bekâ-mübtelâ-âşinâ-devâ-Kibriyâ-safâ-atâ-Hudâ-Mustafâ.

6 Kara, "Molla İlahî", s. 376-379; Kara-Algar, s. 111; Kara, *Tarikatlar*, s.161-163, 165.

7 Bkz. 1. not.

8 Mecmua 1991 yılında Millî Kütüphane'ye intikal etmiş, henüz tasnife girmemiştir.

9 Ertaylan ve Kara, divanın Ahmed İlahî'ye ait olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu belirtirler (Ertaylan, s.17-18; Kara "Molla İlahî", s. 379-380; Kara-Algar, s. 112; Kara, *Tarikatlar*, s. 165).

10 Cengiz, s. 300-302, 324-326.

Veze olarak remel bahrinde 12, hezecte 8, recezde 4, muzârî ve hafif bahrinde birer şiir yazılmıştır. Kalıp olarak en çok fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (9) ve mefâilün mefâilün feülün (7) kullanılmıştır.

Ahmed İlâhî'nin Türkçe şiirlerinin toplu olarak yayınlanması, XV. yy. tasavvuf şiiri üzerinde çalışacaklar için yararlı olacaktır. Biz, bu düşünceden hareketle, Divan'ı esas almak üzere, şiirleri sırayla latin harflerine aktardık. Divan'da bulunmayan iki şiiri de, bizdeki şekli ile en sona ekledik. İlâhî'nin şiir dünyasını göstermek için ayrıntılı bir kelime ve kavramlar dizini hazırladık.

ŞİİRLER

I

Recez: Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Senden şefâat umaram
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
Lutf ile rahmet umaram
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 2 Şevkünde giryân olmuşam
Derdünde nâlân olmuşam
Yolunda hayrân olmuşam
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 3 Gönlüm görür envârını
Cânım sorar esrârını
Gözüm umar dîdârını
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 4 Gönlüm fedâ envârına
Cânım fenâ envârına
Kurbân olam dîdârına
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 5 Vasluna müştâk olmuşam
Şevki yüzünden dolmuşam
Hicrûn odına yanmışam
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 6 Başımı ayağ ıdeyüm
Şevkûn yolına gireyüm
Senden yana hoş gideyüm
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 7 Yâ Rab hidâyet bulayum
Lutf ile rahmet bulayum
Senden şefâat bulayum
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ
- 8 Cân-ı İlâhî zârdur
Bûlbül gibi bîmârdur
Kapun ana gülzârdur
Yâ Mustafâ yâ Müctebâ

II*Hezec: Mefâilün Mefâilün Feülün*

- 1 Hemîşe ışka âşık merhabâ dir
Belâ-yı ışka dâim es-salâ dir
- 2 Mahabbet yolunun tozını çeşmüm
Safâ vechiyle ayn-ı tütüyâ dir
- 3 Safâlu dem durur ol dem ki âşık
Münâcât ile her şeb Rabbenâ dir
- 4 Olur ma'bûd dergâhında makbûl
Ne kim abd-ı fakir-i mübtelâ dir
- 5 Kabûl it cânile kavli-î *İlâhî*¹¹
Ki hakdur her ne kim merd-i Hudâ dir

III*Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*

- 1 Mihribân yüzün ki saçundan hicâb içindedür
Ana benzer kim sehâb ile nikâb içindedür¹¹
-

IV*Hezec: Mefâilün Mefâilün Feülün*

- 1 Miyânun sırrını sordum hayâle
Didi ben ana irem mi gümândur
- 2 Leb-i la'lün eger bir bûse ey şûh
Satarsa cân ile hoş râygândur¹²

V*Hezec: Mefâilün Mefâilün Feülün*

- 1 Çü zülfün mâh-ı tâbâna dolaşdı
Sevâd-ı küfr îmâna dolaşdı
- 2 Aceb zencîr imiş sevdâ-yı zülfün
Ki ben Mecnûn-ı hayrâna dolaşdı
- 3 Dolaşdı ışkuna dîvâne gönlüm
Gedâyı gör ki sultâna dolaşdı
- 4 Beni kapunda incitdi rakîbün
Seg-i bed-hûy mihmâna dolaşdı

11 Bu şiirin sadece matla' beyti mevcuttur. Yaprak kopmasından dolayı devamı kaybolmuştur.

12 Yaprak kopmasından dolayı şiirin baş tarafı kaybolmuştur.

- 5 Okundan dem-be-dem cân-i İlâhî
Gözün yaşın gibi kana dolaşdı

VI

Recez: Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Şol bî-vefâ kara gözüm nâz ile hâb içindedür
Hastalara cefâ kılur ayn-ı itâb içindedür
- 2 La'l-i lebünden ey sanem kana batup durur gönül
Sâkî-i cân hayâline zevk-i şarâb içindedür
- 3 Hattıyla ağzunun suyun menzil iden lebün durur
Bir şekkere şebîh kim müşk ü gül-âb içindedür
- 4 Zülf ü ruhun tecellisi cân u gönülde rûz u şeb
Genc-i sıfat-ı zât ola kim bu harâb içindedür
- 5 Bağrum içinde sûz u gam yandırıcı bu hâlile
Dûzâh müşâbih oldı kim ayn-ı kebâb içindedür
- 6 Nâle-i zârımı ki dil sûz ile sâz ider bu dem
Benzedürem figâna kim çeng ü rebâb içindedür
- 7 Saçun içinde cân kuşu gerçi tereddüd eylese
Kurtılmaz çü dâmda bîni tunâb içindedür
- 8 İlm-i İlâhî ey gönül cân varakından okunuz
Cânda olur bu ma'rifet sanma kitâb içindedür

VII

Recez: Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Mahrûm ola ağyardan ol yâr ile mahrem olur
Hoş vakti anun kim demi dil-dâr ile hem-dem olur
- 2 Ben kim firâka batmışam gönlümi derde satmışam
Sûrî kaçan bulam demi çün mûnisüm mâtem olur
- 3 Ben şâdlık çün isteyem çün vaslunı bulımayam
Bî-çâre âşık hissesi işkun yolında gam olur
- 4 Dirsene bana ey muhterem dâim neden buldun bu gamı
Her kanda kim derd ü belâ hem-dem olur bu hem olur
- 5 Ey matla'-ı hüsn ü cemâl oldum visâlün'çün hayâl
Şemsün kırânında hilâl yanmış arınmış kem olur
- 6 Ben nâ-tüvân-ı mübtelâ oldum fenâ buldum bekâ
Câm-ı belâdan mey içen devr-i bekâda Cem olur
- 7 Ey bî-haber gönlün kanı koma İlâhî feyzini
Bu dem ganîmet gör bunu sen sanma kim her dem olur

VIII*Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*

- 1 Şark-ı kalbümnden bu gün şems-i ruhun kıldı zuhûr
Lâzım-ı feyzünden uş cân u dil olmuş gark-ı nûr
- 2 İki âlem dobdoludur nûrdan eş bî-haber
Cânunun gözini aç gör mahfhi ayn-ı zuhûr
- 3 Ma'siyetdür gayruna olmak mukayyed bir nefes
Afv kılğıl bu hatâyı benden ey Hayy-ı Gafûr
- 4 Her yana bakdum visâlün ni'metün buldum ayân
Âciz oldum ni'metün şükkrinden ey Rabb-ı Şekûr
- 5 Cümle oldur mü'min ol tevhîde inkâr eyleme
Şirkden kılğıl teberrâ innehu Ferdun Gayûr
- 6 Şemse bakğıl sırrımın keşfi dilersen ey başîr
Gör nice dutmuş zuhûrât-ı cemâlünden setûr
- 7 Ârif olğıl nokta-i ışka hiye kenzü'l-vücûd
Boz tılısmı kil bu pergârun hayâlinden ubûr
- 8 İhtilâf-ı sûriye aynunı mahcûb eyleme
Bir güneş zerrâtıdur hep ger inâs u ger zükûr
- 9 Cân-ı hayrân-ı *İlâhî* gördi ol zülf ü ruhı
Menşe'-i eltâf u kahr u menba'-ı zulmât u nûr

IX*Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*

- 1 Çün gönül gözgüsini sâf eyledüm
Hak cemâlin zâhir anda gözledüm
- 2 Dilberüm nûrını hoş gördüm ayân
Ben çü gönlüm halvetini izledüm
- 3 Mest ü hayrân ister ol âşıkları
Ol cihetden hamr-ı vahdet sıvıladum
- 4 Kendü ister kendüyi gönlümde dost
Sanmıyasın kim anı ben istedüm
- 5 Şâhumun bâzı benüm eve gelüp
Avladum yine yirüm arzûladum
- 6 Tâ ki ışkı cânına konuk olam
Gönlümü ışkı yolına yiltedüm
- 7 Çün *İlâhî* ışkuna irdüm yine
Akl kodum kaygular terk eyledüm

X

Hezec: Mefâilün Mefâilün Feülün

- 1 Şarâb-ı şevküne peymâne oldum
Cemâlün şevküne pervâne oldum
- 2 Perî-veş çünkü gizlendün gözümden
Yoluna düşdüm ü dîvâne oldum
- 3 Senünle bulmağışün âşinâlık
Cihân u cânile bîgâne oldum
- 4 Gedâ oldum senün kapuna ey şâh
Bu şeylillâh-ı dervîşâne oldum
- 5 Fenâyile fedâ kıldum sana cân
Bu gâni cânı koyup cânâne oldum
- 6 Asıldum cân ile dâr-ı fenâdan
Ne hoş Mansûr-veş mestâne oldum
- 7 İläbî-veş ser ü destâr kodum
Yoluna düşdüm ü dîvâne oldum

XI

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Bülbül-i hayrân benem ayru düşüp gülzârdan
Hâlümü fehm idün âhir nâlehâ-yı zârdan
- 2 Düşeli gönlüm anun bâzârınun sevdâsına
Açmışam dükkân-ı ışk u dönmüşem bâzârdan
- 3 Gönlümün mir'âtını ağıâr pasından arıt
Tâ münevver ola aynun pertev-i envârdan
- 4 Vasl için derd ü firâka katlan ey hayrân gönül
Gül visâlin ister isen hiç uşanma hârdan
- 5 Cân dimâğında bul âhir sözümün kokusını
Tâ meğer itr-ı ma'ânî bulasın attârdan
- 6 Tuhfe-i dervîş oldur kim şikeste-dil ola
Tâ İläbî-veş butunluk bula ol Cebbâr'dan

XII

Hezec: Mefâilün Mefâilün Feülün

- 1 Gönül bîmârdur dildâr elinden
Ciğer efgândur dildâr elinden
- 2 Dün ü gün ebr-i nîsan gibi her sû
Gözüm hün-bârdur dildâr elinden
- 3 Çü Mansûr esridi şevk ile didi
Mekânım vardur dildâr elinden

- 4 Yanarken hasta gönlüm sûzile dir
İçüm bir nârdur dildâr elinden
- 5 Bu hayrân cânunun dâim nasîbi
Gam u âzârdur dildâr elinden
- 6 *İlâbî*-veş bu gün devr-i talebde
Cânun gam-hârdur dildâr elinden

XIII

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Gönlümün meydânını kılmış durur güzâr hû
Zikr ile her kûşesinde gösterür envâr hû
- 2 Zikre meşgûl ol bu şeb gönlümi bu bâzârdan
Tâ kim açâ cânunun şehrinde bin bâzâr hû
- 3 Akl u cânun tâkati yok kim göre peymâneler
Gör nikâb-ı izzetinden göstere envâr hû
- 4 Gönlünün mir'âtını ağıyâr pasından arıt
Tâ tecellî itdüre anda cemâl-i yâr hû
- 5 Sâlikâ maksûd hûdur tâlibâ matlûb hû
Cânuma cânâna hûdur gönlüm dildâr hû
- 6 Açılacak zâkirün gönli safâ-yı zikr ile
Keşf ider her kûşesinde âlem-i esrâr hû
- 7 Bulmak istersen *İlâbî*-veş bu genc-i ma'rifet
Halvetün küncinde zikr it cân ile bisyâr hû

XIV

Muzâri: Mef'âlü Fâilâtü Mef'âlü Fâilün

- 1 Gel ey gönül ki yâre revân olalum yine
Tîr-i melâmetine nişân olalum yine
- 2 Biz ortada ayân iken ol yârdur nihân
Gel kim fenâ-yı ışka nihân olalum yine
- 3 Evvel fenâyile çü nihân ola varumuz
Andan bakâ-yı yâre nihân olalum yine
- 4 ohtarun¹³
Bizden atar elinde kemân olalum yine
- 5 Sâkî çü yârdur mey-i irfân içürmeğe
Cihân u dilde rind-i cihân olalum yine
- 6 Ma'sûk dir melâmeti olun İlâhî-veş

..... olalum yine¹⁴

XV

Haffî: Fâilâtün Mefâilün Feilün (Fa'lün)

- 1 Âşık oldur ki cân fedâ kıla
Gönlini derde mübtelâ kıla
- 2 Nefs pasından arıda gönülin
Cânını sâhib-i safâ kıla
- 3 Işk yolunda âşık-ı sâdık
Bin cefâ göre vü vefâ kıla
- 4 Işk u derd ile hoş safâ süre
Fevt-i cân mihnet ü belâ kıla
- 5 Başını sıdk ile İlâhî-veş
Hâk-i dergâh-ı Mustafâ kıla

XVI

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey gönül merdâne gir derd ü belâ meydânına
Yol eriyen girmegil nefis ü hevâ meydânına
- 2 Olmadan Mansûr ene'l-Hak dime kim takliddür
Ehl-i tahkik olmadan girme Hudâ meydânına
- 3 Her kim ol gerçek ene'l-Hak diyiser evvel gerek
Kim gire sıdk ile hoş dâr-ı fenâ meydânına
- 4 Her belâ sabr ile döner çün atâya âkıbet
Merkeb-i sabr üstine bin gir atâ meydânına
- 5 Hulkunı kılğıl İlâhî-veş hasen dervîş isen
Ol Hüseyinî-meşreb ü gir Kerbelâ meydânına

XVII

Hezec: Mefâilün Mefâilün Feülün

- 1 Gelün tâlib olalum derd-i yâre
Gönül hem-dem idelüm derd-i yâre
- 2 Muhabbet muhkem işdür didiler
Gelün merdâne girelüm bu kâre
- 3 Olalum ışk ile ma'sûka teslîm
Koyalum varumuzu Kirdgâr'e
- 4 Bu gün cân ile cânânı bulalum
Yarın'çün kalmayalum intizâre
- 5 Bulanmış kan ile gözlerüme bak

Eğer bakmak dilersen lâlezâre

- 6 Gönül derde gözüm kana bulaşmış
Budur hâlüm nihân u âşikâre
- 7 *İlâhî* yaralı gönlüm dem-â-dem
Olur tığ-i gamundan pâre pâre

XVIII

Hezec: Mefâîlün Mefâîlün Feûlün

- 1 Gözengüdüdür gönül hüsn-i Hudâ'ya
Musaffâ kıl anı dâim likâya
- 2 Atâdur ma'nîde yârün belâsı
Oldum cân ile tâlib bekâya
- 3 Hemîşe derd olur dermân-ı âşık
Kaçan âşık olur tâlib devâya
- 4 Umarsan tütüyâ gözüne ey cân
Sür âhir yüzünü ol hâk-i pâya
- 5 Belâ-yı ıška düş ey hasta gönlüm
Ulaşmak isterisen ger atâya
- 6 Uşanma yârünün cevrenden ey dil
Çü tâlibdür muhib dâim cefâya
- 7 Belânun saykalından kaçma ey cân
Gönül mir'âtını irgür safâya
- 8 İriş gel zerre gibi şems-i zâta
Ulaşdur katreyi bahr-ı Kibriyâ'ya
- 9 Küdüretden musaffâ olgıl ey dil
Gözengü ol cemâl-i Kibriyâ'ya
- 10 *İlâhî*-veş visâlün bulmak için
İdelüm cân revân ol dil-rübâya

XIX

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Ey gönül çün uğradum tığ-ı firâka çâre ne
Hem-dem-i kan oldı bağrum iştiyâka çâre ne
- 2 Çünki her dem sünbül-i zülfünü dağıdır sabâ
Andan ötrü yırtalum gül gibi yaka çâre ne
- 3 Genc-i hüsn oldı yüzün ammâ saçundan dün ü gün
Çünki yatmış ejdehâlar sol saka çâre ne
- 4 Girdi çün tığ-ı gamun baş u beden ortasına
Âkıbet itse gerek kat'-ı alâka çâre ne
- 5 Çün *İlâhî*-veş firâk odına düşdün ey gönül

Şimdi katlanman gerek bu ihtirâka çâre ne

XX

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Çeşm-i mestünden eğer gönlüm humâr olsa n'ola
Cân-ı hayrânım saçundan bî-haber olsa n'ola
- 2 Her yana dağıldı çün saçun bu saydun kasdına
Pes bu hayrân ger perîşân-rûzgâr olsa n'ola
- 3 Bağrumun kanı yaş ile çün döker her dem gözün
Ger kapunda her yana bir lâlezâr olsa n'ola
- 4 Çün kim inceldi miyânun ince fikrinden gönül
Ger hayâle dönse bu mehcûr u zâr olsa n'ola
- 5 Oldı çün eşk-i İlâhî yoluna rüsvâ-yı halk
Pes eğer râz-ı nihânım âşikâr olsa n'ola

XXI

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Bu cihân fânî dürür kalma fenâya ey gönül
Ger ulaşmak ister isen ol bekâya ey gönül
- 2 Mübtelâ olgıl anun sevdâsına Eyyûb-veş
Kim anun eltâfı çokdur mübtelâya ey gönül
- 3 Âşinâyisen iki âlemden ol bîgâne zâtun
Özge âlemler virür ol âşinâya ey gönül
- 4 Ger şifâ bulmak dilersen ol likâdan âkîbet
Derdine bat iltifât itme devâya ey gönül
- 5 Bilesin tahkîkile bu hazretün izzetini
Ger irişsen ol nikâb-ı Kibriyâ'ya ey gönül
- 6 Gönlünü nefis ü hevâ pasından arıt yâriçün
Çünkü mir'ât ıssı mâyıldür safâya ey gönül
- 7 Her hatâ döner savâba ma'siyet tâatdur
Nice ayn-ı lutf ile bahr-ı atâya ey gönül
- 8 Nefs ü dünyâ fânîdür ko bâtlı hak istegil
Kıl teberrâ her hevâdan uy Hudâ'ya ey gönül
- 9 Keşf-i esrâr-ı İlâhî ister isen sıdk ile
Tâbî' olgıl Hak yolında Mustafâ'ya ey gönül

XXII

Hezec: Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

- 1 Mürîd oldur ki şeyhine fedâ kıla dil ü cânı
Niçün kim şeyh gösterür ana ân ile cânânı

- 2 Murâda yetüren yolu Hudâ'ya irgüren kulı
Allah'um abd-i makbûli kim ola şeyh-i Rahmânî
- 3 Cânun şeyhe fedâ kılğıl ana sıdk u safâ kılğıl
Mürîd olğıl vefâ kılğıl dilersen yâr-ı Hakkânî
- 4 Senün'çün her dilek bula yakîn beğlik vire kula
Bu yolda mürşîdün ola yetüre derde dermânî
- 5 Hicâbun târumâr ide seni yokında var ide
Ayân u âşikâr ide sana esrâr-ı pinhânî
- 6 Habîbi sevdüre sana mahabbet artura sana
Hakîkat bildüre sana zihî Hâdî-i Rahmânî
- 7 Seni yâr ile yâr ide kışunı hoş bahâr ide
Sana ol âşikâr ide kamu esrâr-ı pinhânî
- 8 *İlâhî* sözini anla vü sırrı cânile dinle
Buluşdur gönlünü Hakk'a yetüşdür Hazret'e cânî

XXIII

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Yüzümi gördükçe ârif fehm ider ahvâlümü
Sözüme sâmi' olan ma'lûm ider a'mâlümü
- 2 Lutf-ı akvâlümden hüsn-i ahlâkum ayân
Çün rivâl itdürmişem ahvâlüme akvâlümü
- 3 Murg-ı lâhûtam eğer hüccet dilersen gör nice
Hak murassa' kılmuş envâr ile perr ü bâlümü
- 4 Çün beni tanımaz isen ey muhakkık isteyen
Pes nice fehm idesin tahkîk ile emsâlümü
- 5 Ey soran hâlümü bil tahkîk kim bir vechile
Hâlüme hallenmeyince bilimezsın hâlümü
- 6 Bu risâlât-ı *İlâhî* den durur mürsel olan
Ey *İlâhî* tanıyan bir tuhfe bir irsâlümü

XXIV

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Âşık olmak âkile müşkil ola
Işık derd ü sûz ile hâsıl ola
- 2 Âşık olmak cân fedâ kılmak durur
Derd ü sûz ile safâ sürmek durur
- 3 Işık derd ü mihnetün aslı durur
Işık içinde dilberün vaslı durur
- 4 Akl ışkun dilini fehm idemez
Yolına âzâd u fâriğ gidemez

- 5 Akl dir dünyâ gerek etmek gerek
İşk dir Mevlâya hoş gitmek gerek
- 6 Akl dir dünyâda bay olsam gerek
İşk dir dildârımı bulsam gerek
- 7 Akl dir mâl ile izzet bulmuşam
İşk dir yâr ile vahdet bulmuşam

XXV

Recez: Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1 Gel kim mücerred olalum işka uyulum ey gönül
Düşmenleri terk uruban hoş dosta gidelüm gönül
- 2 Cismi koyup cânâ girüp varlık hicâbından geçüp
Bu cân içinde cân ile cânân(e) bulalum gönül
- 3 Başumuzu oynadalum bu kıssadan korkmayalum
Derd ü belâ meydânına merdâne girelüm gönül
- 4 Fânî olalum kendüden bâkî kalalum yâr ile
Pes bu makâmda Hakk ile kendüyi bilelüm gönül
- 5 Dâr-ı fenâya çikalum Hak'dan ene'l-Hak diyelüm
Vaslun şarâbını müdâm mestâne içelüm gönül
- 6 Dosta gidelüm işk ile aklı yakalum işk ile
Derd ü belânun odına şevk ile düşelüm gönül
- 7 Olalı derd ile tolu oldum *İlâhî*-veş delü
Bu derde şimdi bilmezem ne çâre idelüm gönül

XXVI

Remel: Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Bilmezem n'oldı yine bu hasta hayrân gönlüme
Ne belâ geldi yine bu zâr nâlân gönlüme
- 2 Murg-ı zîrek gibi düşdi bir nigârın ışkına
Kim nazar kılmaz gurûrından bu hayrân gönlüme
- 3 Yüregüm içi dutuşmuş şevkünün odından uş
Mûm-veş yanar ider ey vây giryân gönlüme
- 4 Yanıca küle dönecekdür firâkun odına
Şeb-i visâlün suyını âhir bu biryân gönlüme
- 5 İşkunun meyhânesinde ben İlâhî-veş düşem
Tâ gamun sâkisi her dem içüre kan gönlüme

BİBLİYOGRAFYA

- Cengiz, Halil Erdoğan, "Diyan Şiirinde Musammatlar", *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı-II*, 415-416-417 (Temmuz-Ağustos-Eylül 1986), (*Diyan Şiiri*).
- Ertaylan, İsmail Hikmet, *İlâhî Divanı*, İstanbul, 1960.
- Kara, Mustafa, "Molla İlâhî'ye Dair", *Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman Studies)*, VII-VIII, İstanbul, 1988, (Molla İlâhî).
- Kara, Mustafa - Algar, Hamid, "Abdullah-ı İlâhî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I, 110-112, İstanbul, 1989.
- Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Bursa, 1990, (*Tarikatlar*).
- Kufralı, Kasım, "Molla İlâhî ve Kendisinden Sonraki Nakşibendiye Muhiti", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, III/1-2 (30 Kasım 1948).

DİZİN

A

a'mâl XXIII/1
 abd-i fakîr II/4
 abd-i makkûl XXII/2
 âciz VIII/4
 afv VIII/3
 ağız suyu VI/3
 ağyâr VII/1, XI/3, XIII/4
 ahvâl XXIII/1, 2
 âkîbet XVI/4, XIX/4, XXI/4
 âkil XXIV/1
 akl IX/7, XIII/3, XXIV/4, 5, 6, 7,
 XXV/6
 akvâl XXIII/2
 âlem VIII/2, XXI/3
 âlem-i esrâr XIII/6
 Allah, XXII/2
 ân XXII/1
 ânt- XI/3, XIII/4, XV/2, XXI/6
 ârif VIII/7, XXIII/1
 arzûla- IX/5
 âşık II/1, 3, VII/3, IX/3, XV/1, XVIII/3,
 XXIV/1, 2
 âşık-ı sâdik XV/3
 âşikâr XVII/6, XX/5, XXII/5, 7
 âşinâ XXI/3
 âşinâlık X/3
 atâ XVI/4, XVIII/2, 5
 attâr XI/5
 avla- IX/5
 ayak I/6
 ayân XIV/2, XXII/5, XXIII/2
 ayn VIII/8 XI/3
 ayn-ı zuhûr VIII/2
 âzâd XXIV/4
 âzâr XII/5

B

bağır VI/5, XIX/1, XX/3
 bahâr XXII/7
 bahr-ı atâ XXI/7
 bahr-ı Kibriyâ XVIII/8
 bakâ-yı yâr XIV/3
 bâkî XXV/4
 bâl XXIII/3
 basîr VIII/6
 baş I/6, XIX/4
 bâtl XXI/8

bay XXIV/6
 bâz IX/5
 bâzâr XI/2, XIII/2
 beden XIX/4
 beğlik XXII/4
 bekâ VII/6, XVIII/2, XXI/1
 belâ VII/4, XV/4, XVI/1,4, XVIII/2, 7,
 XXV/3, 6, XXVI/1
 belâ-yı ışk II/1, XVIII/5
 bî-çâre VII/3, 7
 bî-haber VIII/2, XX/1
 bî-vefâ VI/1
 bîgâne X/3, XXI/3
 bîmâr I/8 XII/1
 bîn VI/7
 biryân XXVI/4
 bisyâr XIII/7
 büse IV/2
 butunluk XI/6
 bülbül I/8 XI/1

C - Ç

câm-ı belâ VII/6
 cân gözü VIII/2
 cân kuşu VI/7
 cân I/3, 4, 8, II/5, IV/2, V/5, VI/4, 8,
 VIII/1, 9, IX/6, X/3, 4, 6, XI/5,
 XII/5, 6, XIII/2, 3, 5, 7, XV/1,4,
 XVII/4, XVIII/2, 4, 7, 10, XX/1,
 XXII/1, 3, 8, XXIV/2, XXV/2
 cânân X/5, XIII/5, XVII/4, XXII/1,
 XXV/2
 Cebbâr XI/6
 cefâ VI/1, XV/3, XVIII/6
 Cem VII/6
 cemâl VII/5, IX/1, X/1
 cemâl-i Kibriyâ XVIII/9
 cemâl-i yâr XIII/4
 cevr XVIII/6
 ciğer XII/1
 cihân X/3, XIV/5, XXI/1
 cism XXV/2
 çâre XIX/1, 2, 4, 5, XXV/7
 çeng VI/6
 çeşm II/2
 çeşm-i mest XX/1

D

dâm VI/7
 dâr-ı fenâ X/6, XVI/3, XXV/5
 delü XXV/7
 dem II/3, VI/6, VII/1, 2, 7, XIX/2
 derd I/2, VII/2, 4, XI/4, XV/1, 4,
 XVI/1, XVII/6, XVIII/3, XXI/4,
 XXII/4, XXIV/1, 2, 3, XXV/3, 6, 7
 derd-i yâr XVII/1
 dergâh II/4
 dermân XVIII/3, XXII/4
 dervîş XVI/5
 dervîşâne X/4
 destâr X/7
 devâ XVIII/3, XXI/4
 devr-i bekâ VII/6
 devr-i taleb XII/6
 dîdâr I/3, 4
 dîvâne V/3, X/2, 7
 dil VI/6, VIII/1, XIV/5, XVIII/6, 9,
 XXII/1, XXIV/4
 dil-rübâ XVIII/10
 dilber IX/2, XXIV/3
 dildâr VII/1, XII/1, 2, 3, 4, 5, 6, XIII/5,
 XXIV/6
 dilek XXII/4
 dimâğ XI/5
 dost IX/4, XXV/1, 6
 dûzâh VI/5
 dükkân-ı ışk XI/2
 dünyâ XXI/8, XXIV/5, 6
 düşmen XXV/1

E

ebr-i nîsan XII/2
 efgân XII/1
 ehl-i tahkîk XVI/2
 ejdehâ XIX/3
 eltâf VIII/9, XXI/2
 ene'l-Hak XVI/2, 3, XXV/5
 envâr I/3, 4, XIII/1, 3, XXIII/3
 esrâr I/3
 esrâr-ı pinhân XXII/5, 7
 esri-, XII/3
 essalâ II/1
 eşk XX/5
 etmek XXIV/5
 ev IX/5
 Eyyûb XXI/2

F

fânî XXI/1, 8, XXV/4
 fâriğ XXIV/4
 fedâ I/4, X/5, XV/1, XXII/1, 3, XXIV/2
 fenâ VII/6, X/5, XIV/3, XXI/1
 fenâ-yı ışk XIV/2
 Ferdûn Gayûr VIII/5
 feyz VII/7, VIII/1
 figân VI/6
 firâk VII/2, XI/4, XIX/5, XXVI/4

G

gam VI/5, VII/3, 4, XII/5, XXVI/5
 gam-hâr XII/6
 ganîmet VII/7
 gark-ı nûr VIII/1
 gedâ V/3, X/4
 genc-i sıfat-ı zât VI/4
 genc-i hüsn XIX/3
 genc-i ma'rîfet XIII/7
 giryân I/2, XXVI/3
 gönül I/3, 4, V/3, VI/2, 4, 8, VII/2, 7,
 IX/1, 2, 4, 6, XI/2, 3, 4, XII/1, 4,
 XIII/1, 2, 4, 5, 6, XIV/1, XV/1,
 XVI/1, XVII/1, 6, 7, XVIII/1, 5, 7,
 XIX/1, 5, XX/1, 4, XXI/1, 2, 3, 4,
 5, 6, 7, 8, 9, XXII/8, XXV/1, 2, 3,
 4, 5, 6, 7, XXVI/1, 2, 3, 4, 5
 göz yaşı V/5
 göz I/3, VI/1, X/2, XII/2, XVII/5, 6,
 XVIII/4, XX/3
 gözengü XVIII/1, 9
 gözgü IX/1
 gurûr XXVI/2
 gül XI/4, XIX/2
 gül-âb VI/3
 gülzâr I/8, XI/1, XIII/1
 gümân IV/1
 güneş VIII/8

H

habîb XXII/6
 Hâdî-i Rahmânî XXII/6
 Hak IX/1, XXI/9, XXII/8, XXIII/3,
 XXV/4, 5
 hak XXI/8
 hâk-i dergâh-ı Mustafâ XV/5
 hâk-i pây XVIII/4
 hakîkat XXII/6

hâl VI/5, XI/1, XVII/6, XXIII/5
 halvet IX/2, XIII/7
 hamr-ı vahdet IX/3
 hâr XI/4
 harâb VI/4
 hasen XVI/5
 hasta VI/1, XXVI/1
 hat VI/3
 hatâ VIII/3, XXI/7
 hayâl IV/1, VI/2, VII/5I, VIII/7, XX/4
 hayrân I/2, V/2, VIII/9, IX/3, XI/1, 4,
 XII/5, XX/1, 2, XXVI/1, 2
 Hayy-ı Gafûr VIII/3
 hazret XXI/5, XXII/8
 hevâ XVI/1, XXI/6, 8
 hicâb III/1, XXII/5, XXV/2
 hicr I/5
 hidâyet I/7
 hilâl VII/5
 hû XIII/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
 Hudâ II/5, XVI/2, XXI/8, XXII/2
 hulk XVI/5
 humâr XX/1
 hûn-bâr XII/2
 hüccet XXIII/3
 Hüseyinî-meşreb XVI/5
 hüsn-i ahlâk XXIII/2
 hüsn-i Hudâ XVIII/1
 hâb VI/1

I - İ

işk II/1, V/3, VII/3, IX/6, 7, XV/3, 4,
 XVII/3, XXIV/1, 3, 4, 5, 6, 7,
 XXV/1, 6, XXVI/2, 5
 itr-ı maânî XI/5
 î mân V/1
 ihtilâf-ı sûriye VIII/8
 ihtirâk XIX/5
 İlahî I/8, II/5, V/5, VII/7, VIII/9, IX/7,
 X/7, XI/6, XII/6, XIII/7, XIV/6,
 XV/5, XVI/5, XVII/7, XVIII/10,
 XIX/5, XX/5, XXII/8, XXIII/6,
 XXV/7, XXVI/5
 ilm-i İlahî VI/8
 iltifât XXI/4
 inâs VIII/8
 ince fikr XX/4
 inkâr VIII/5
 intizâr XVII/4
 irsâl XXIII/6

iştîyâk XIX/1
 itâb VI/1
 izzet XXI/5, XXIV/7

K

kahr VIII/9
 kan V/5, VI/2, XVII/5, XIX/1, 6, XX/3,
 XXVI/5
 kapu I/8, V/4, X/4, XX/3
 kâr XVII/2
 kat'-ı alâka XIX/4
 katre XVIII/8
 kavî II/5
 kaygu IX/7
 kebâb VI/5
 kem VII/5
 kemân XIV/4
 kenzü'l-vücûd VIII/7
 Kerbelâ XVI/5
 keşf VIII/6, XIII/6
 keşf-i esrâr-ı İlahî XXI/9
 kırân VII/5
 kissa XXV/3
 kış XXII/7
 Kirdgâr XVII/3
 kitâb VI/8
 konuk IX/6
 kul XXII/2, 4
 kurbân I/4
 küdüret XVIII/9
 kül XXVI/4

L

la'-i leb VI/2
 lâlezâr XVII/5, XX/3
 leb VI/3
 leb-i la'l IV/2
 likâ XVIII/1, XXI/4
 lutf I/1, 7, XXI/7
 lutf-ı akvâl XXIII/2

M

ma'bûd II/4
 ma'lûm XXIII/1
 ma'nî XVIII/2
 ma'rifet VI/8
 ma'siyet VIII/3, XXI/7
 ma'sûk XIV/6, XVII/3
 mâh-ı tâbân V/1
 mahabbet II/2, XVII/2, XXII/6

mahcûb VIII/8
 mahfî VIII/2
 mahrem VII/1
 mahrûm VII/1
 makâm XXV/4
 maksûd XIII/5
 mâl XXIV/7
 Mansûr X/6, XII/3, XVI/2
 mâtem VII/2
 matla'-i hüsn VII/5
 matlûb XIII/5
 Mecnûn V/2
 mehcûr XX/4
 mekân XII/3
 melâmetî XIV/6
 menzil VI/3
 merdâne XVI/1, XVII/2, XXV/3
 merhabâ II/1
 merkeb-i sabr, XVI/4
 mest IX/3
 mestâne, X/6, XXV/5
 Mevlâ, XXIV/5
 mey VII/6
 mey-i irfân XIV/5
 meydân XVI/1, 3
 meyhâne XXVI/5
 mihmân V/4
 mihribat XV/4, XXIV/3
 mihribân III/1
 mir'ât XI/3, XIII/4, XVIII/7, XXI/6
 miyân IV/1, XX/4
 muhakkık XXIII/4
 muhib XVIII/6
 mukayyed VIII/3
 mûm XXVI/3
 mûnis VII/2
 murâd XXII/2
 murassa' XXIII/3
 murg-ı lâhût XXIII/3
 murg-ı zîrek XXVI/2
 Mustafâ XVIII/1, 9
 Mustafâ I/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, XXI/9
 mü'min VIII/5
 mübtelâ II/4, VII/6, XV/1, XXI/2
 mücerred, XXV/1
 Müctebâ, I/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
 münâcât II/3
 münevver XI/3
 mürîd XXII/1, 3
 mürsel XXIII/6

mürşîd XXII/4
 müşk VI/3
 müşkil XXIV/1
 müştâk I/5

N - O

nâlan I/2, XXVI/1
 nâle-i zâr VI/6
 nâlehâ-yı zâr XI/1
 nâr XII/4
 nasîb XII/5
 nâ-tüvân VII/6
 nâz VI/1
 nazâr XXVI/2
 nefes VIII/3
 nefis XV/1, XVI/1, XXI/6, 8
 ni'met VIII/4
 niğâr XXVI/2
 nihân XIV/2, 3, XVII/6
 nikâb III/1
 nikâb-ı izzet XIII/3
 nikâb-ı Kibriyâ XXI/5
 nokta-i ışk VIII/7
 nûr VIII/2, 9, IX/2
 od I/5, XXV/6, XXVI/3, 4
 ok V/5, XIV/4

P

pas XI/3, XIII/4, XV/2, XXI/6
 pergâr VIII/7
 perî X/2
 perîşân-rûzgâr XX/2
 perr XXIII/3
 pertev-i envâr XI/3
 pervâne X/1
 peymâne X/1, XIII/3

R

Rab I/7, II/3
 Rabb-ı Şekûr VIII/4
 rahmet I/1, 7
 rakîb V/4
 râz-ı nihân XX/5
 rebâb VI/6
 rind-i cihân XIV/5
 risâlât-ı ilâhî XXIII/6
 ruh VI/4, VIII/9
 rûz VI/4
 rûsvâ-yı halk XX/5

S

sabâ XIX/2
 sabr XVI/4
 saç III/1, VI/7, XIX/3, XX/1, 2
 safâ II/2, 3, XV/4, XVIII/7, XXI/6,
 XXII/3, XXIV/2
 safâ-yı zikr XIII/6
 sâhib-i safâ XV/2
 sâkî XIV/5, XXVI/5
 sâkî-i cân VI/2
 sâlik XIII/5
 sâmi' XXIII/1
 sanem VI/2
 savâb XXI/7
 sayd XX/2
 saykal XVIII/7
 sâz VI/6
 seg-i bed-hûy V/4
 sehâb III/1
 ser X/7
 sevâd-ı küfr V/1
 sevdâ XI/2, XXI/2
 sevdâ-yı zülf V/2
 sıdk XV/5, XVI/3, XXI/9, XXII/3
 sır IV/1, VIII/6, XXII/8
 su XXVI/4
 sultân V(3)
 sûrî VII/2
 sûz VI/5, 6, XII/4, XXIV/1, 2
 sünbül-i zülf XIX/2

Ş

şâdlık VII/3
 şâh IX/5, X/4
 şarâb XXV/5
 şarâb-ı şevk X/1
 şark-ı kalb VIII/1
 şeb II/3, VI/4, XIII/2
 şeb-i visâl XXVI/4
 şefâ'at I/1, 7
 şekker VI/3
 şems VII/5, VIII/6
 şems-i ruh VIII/1
 şems-i zât XVIII/8
 şevk I/2, 5, 6, X/1, XII/3, XXV/6,
 XXVI/3
 şeyh XXII/1, 3
 şeyh-i Rahmânî XXII/2
 şeylillâh X/4

şifâ XXI/4
 şikeste-dil XI/6
 şirk VIII/5
 şûh IV/2
 şükr VIII/4

T

tâat XXI/7
 tahkîk XXI/5, XXIII/4, 5
 tâkat XIII/3
 taklîd XVI/2
 tâlib XIII/5, XVII/1, XVIII/2, 3, 6
 târumâr XXII/5
 teberrâ VIII/5, XXI/8
 tecellî VI/4, XIII/4
 tereddüd VI/7
 terk IX/7, XXV/1
 tevhîd VIII/5
 tılısm VIII/7
 tınâb VI/7
 tûğ-ı firâk XIX/1
 tûğ-ı gam XVII/7, XIX/4
 tûr-i melâmet XIV/1
 toz II/2
 tuhfe XXIII/6
 tuhfe-i dervîş XI/6
 tûtiyâ II/2, XVIII/4

U - V

ubûr VIII/7
 vahdet XXIV/7
 vasl I/5, VII/3, XI/4, XXIV/3, XXV/5
 vefâ XV/3, XXII/3
 visâl VII/5, VIII/4, XI/4, XVIII/10

Y

yakîn XXII/4
 yâr VII/1, XIV/1, 2, 5, XVIII/2, 6,
 XXI/6, XXII/7, XXIV/7, XXV/4
 yâr-ı Hakkânî XXII/3
 yaralu XVII/7
 yaş XX/3
 yol eri XVI/1
 yol I/2, 6, II/2, VII/3, IX/6, X/2, 7,
 XV/3, XX/5, XXI/9, XXII/2, 4,
 XXIV/4
 yürek XXVI/3
 yüz III/1, XVIII/4, XIX/3, XXIII/1

Z

- zâhir IX/1
zâkir XIII/6
zâr I/8, XX/4, XXVI/1
zât XXI/3
zencîr V/2
zerrât VIII/8
zerre XVIII/8
zevk-i şarâb VI/2
zîkr XIII/1, 2, 7
zuhûrât-ı cemâl VIII/6
zulmât VIII/9
zükûr VIII/8
zülf V/1, VI/4, VIII/9, XIX/2